

สถาบันพระมหากษัตริย์กับสังคมไทย*

พระมหาทองขาว กิตติธโร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร.*

บทนำ

สถาบันพระมหากษัตริย์ (Royal Institution) เป็นสถาบันเก่าแก่ที่มีอยู่คู่กับชาติไทยตลอดมา นับตั้งแต่ไทยเริ่มสร้างตนเป็นชาติขึ้นมา “เป็นสถาบันที่เลื่อมใสศรัทธาและฝังแน่นอยู่ในความรู้สึกของประชาชนคนไทยแทบทุกคนมาเป็นเวลานานหลายร้อยปี”^๑ กษัตริย์เป็นสถาบันทางการเมือง ที่มีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องอันยาวนาน จากอดีตจนถึงปัจจุบัน จากอดีตที่ผ่านมา กษัตริย์จะมีลักษณะพิเศษประการหนึ่งร่วมกันนั่นคือ กษัตริย์จะอยู่ในฐานะผู้ปกครองที่ไม่ต้องรับผิดชอบอย่างเป็นทางการ ในการกระทำของตนเองต่อพลเมืองภายใต้การปกครอง แต่หากจะกล่าวถึง วิวัฒนาการของสถาบันกษัตริย์แล้ว คงจะเป็นการยากที่จะกล่าวได้อย่างถูกต้องในกรอบของประวัติศาสตร์ หนึ่งในหลาย ๆ สาเหตุก็คือ สถาบันกษัตริย์มีวิวัฒนาการที่แตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค แต่ละวัฒนธรรม แต่ละประเพณี จึงเป็นการยากที่จะกล่าวถึงกระบวนการวิวัฒนาการที่เป็นภาพสรุปร่วมของสถาบันกษัตริย์ในทุกภูมิภาค

ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์

สถาบันพระมหากษัตริย์ (Royal Institution) มีความสำคัญต่อสังคมชาติไทยอย่างยิ่งยวดมิใช่เพราะเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้เท่านั้น หากแต่เพราะเนื่องด้วยพระบารมีขององค์พระมหากษัตริย์ไทยที่สั่งสมมาแต่โบราณกาล พระองค์ทรงตั้งมั่นอยู่ในทศพิธราชธรรมและดูแลทุกข์สุขของอาณาประชาราษฎร์ในทุกด้าน โดยเฉพาะราชกาลปัจจุบัน ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช

* รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^๑ กรมหลวงชินวราลงกรณมกุฎราชกุมารี, *การเมืองและประชาธิปไตยของไทย*, (กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๓), หน้า ๑๓๕.

๑๓๐ รวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหากษัตริย์”

อดีตนายกรัฐมนตรีของไทยสมัยหนึ่ง ได้กล่าวว่า “เท่าที่ผมทราบไม่มีอะไรที่จะทำให้ทั้งสอง พระองค์
ลำราญพระราชหฤทัยเกินไปกว่าการที่จะได้ทรงพบปะกับราษฎรของพระองค์ แม้จะใกล้ หรือ
ไกลก็ตามที่ ตามที่มีคำพังเพยแต่ก่อนว่า รัชกาลที่ ๑ โปรดทหาร รัชกาลที่ ๒ โปรดกวีและศิลปิน
รัชกาลที่ ๓ โปรดการก่อสร้างวัด และผมกล่าวต่อให้ได้ว่า รัชกาลที่ ๔ นี้โปรดราษฎร และคนที่
เข้าเฝ้าได้ใกล้ชิดที่สุดเสมอไปก็คือ ราษฎร มิใช่ใครอื่นไกลที่ไหนเลย”^๒

จากอดีตที่ผ่านมา นั้น พระมหากษัตริย์ (The king) จะมีลักษณะพิเศษอยู่ประการ
หนึ่งร่วมกันนั่นคือ กษัตริย์จะอยู่ในฐานะผู้ปกครอง ที่ไม่ต้องรับผิดชอบอย่างเป็นทางการในการ
กระทำของตนเอง ต่อพลเมืองภายใต้การปกครอง (The king can do no wrong) แต่หาก
จะกล่าวถึงวิวัฒนาการของสถาบันพระมหากษัตริย์แล้ว คงจะเป็นการยากที่จะกล่าวได้อย่าง
ถูกต้องในกรอบของประวัติศาสตร์ และหนึ่งในหลาย ๆ สาเหตุก็คือ สถาบันพระมหากษัตริย์
มีวิวัฒนาการที่แตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค แต่ละประเพณี วัฒนธรรม และแต่ละสังคม

การปกครองโดยพระมหากษัตริย์ (The King) ในสมัยก่อนที่เรียกว่า การปกครอง
ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) นั้น แม้จะมีลักษณะเป็นการปกครอง
ที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดผู้ปกครอง และอำนาจสูงสุดในการปกครองเป็นประเทศ
เป็นของพระมหากษัตริย์ แต่มีลักษณะที่ผิดไปจากระบบเผด็จการ เพราะพระมหากษัตริย์ได้รับ
การยอมรับเกิดจากประชาชน ในลักษณะเป็นเสมือนสถาบันศักดิ์สิทธิ์ที่ให้ความคุ้มครองแก่ตน
การยอมอยู่ภายใต้การปกครองของพระมหากษัตริย์เป็นไปด้วยใจสมัคร บังเกิดจากความจงรัก
ภักดีเพราะตระหนักว่า ประเทศชาติมีความสุขและมั่นคง เพราะพระบารมีขององค์พระ
มหากษัตริย์

ปัจจุบัน แม้ประเทศไทยจะเปลี่ยนการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มา
เป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แต่ประชาชนชาวไทยก็ยังคงมีความจงรักภักดี
และยึดมั่นต่อพระมหากษัตริย์เสมือนเจ้าเหนือหัว ดังที่ใช้ศัพท์แทนองค์พระมหากษัตริย์ว่า
พระเจ้าอยู่หัว คนไทยมีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เพราะพระมหากษัตริย์ทรงมีความ

^๒ ศีกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., สถาบันพระมหากษัตริย์, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
๒๕๐๖), หน้า ๕๕.

ใกล้ชิดกับประชาชน ทรงร่วมทุกข์ร่วมสุข เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกับประชาชน ไม่ว่าจะพระองค์จะเสด็จไปที่แห่งใดประชาชนสามารถเข้า เฝ้าฯ ได้อย่างใกล้ชิดนอกจากนี้พระมหากษัตริย์ยังทรงมีบทบาทในการช่วยเหลือประชาชนมาตลอด เช่น การเสด็จเยี่ยมประชาชนในท้องถิ่นทุรกันดาร เพื่อทรงรับทราบทุกข์สุขและพยายามหาทางแก้ไขช่วยเหลือ ทรงจัดทำและสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชาติและประชาชน ทำให้เกิดความรู้สึกผูกพันซึ่งสืบทอดมาเป็นเวลาช้านานแต่โบราณกาล ดังนั้น สถาบันพระมหากษัตริย์จึงอยู่คู่กับสังคมไทย ในสำนึกของประชาชนว่าจะขาดมิได้ เป็นเสมือนสัญลักษณ์ของประเทศ

ประเภทของกษัตริย์

การจัดประเภทของกษัตริย์โดยทั่วไปนั้น จะมีการจัดแบ่งออกเป็น ๓ ประเภทดังนี้^๓

๑. **กษัตริย์ระบบฟิวเดิล (Feudal Monarchy)** เป็นรูปแบบของกษัตริย์ที่แพร่หลายในยุคกลางของยุโรป (ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ ๕-๑๔) โดยมีแนวความคิดว่า กษัตริย์เป็นประมุขที่มีอำนาจเหนือพื้นที่และประชาชนที่อาศัยในขอบเขตของพื้นที่ดังกล่าวด้วย ลักษณะของสังคมจะมีขุนนางเป็นเจ้าของที่ดิน (Land Lords) และมรไพรหรือทาสติดดิน (Slave) อยู่ในการควบคุมของพวกขุนนาง อันหมายถึงบุคคลที่เข้ามาเช่าที่ดินเพื่อการประกอบอาชีพ ลักษณะพิเศษประการหนึ่งของเจ้าของที่ดินก็คือ การมีสิทธิมีอำนาจค่อนข้างสมบูรณ์ในขอบเขตพื้นที่ของตนและจากการที่ขุนนางเจ้าของที่ดินแต่ละคนลดข้อขัดแย้งระหว่างขุนนางเจ้าของที่ดินซึ่งนั่นก็คือ กษัตริย์ แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า กษัตริย์ในระบบฟิวเดิลนั้น จะมีหน้าที่ทางสัญลักษณ์ (Symbolic) ที่สำคัญอีกด้วย แต่ถึงอย่างไรก็ตาม กษัตริย์ก็ต้องพึ่งพาการสนับสนุนจากกลุ่มขุนนางเพื่อเป็นฐานอำนาจ จึงทำให้อำนาจที่แท้จริงเป็นของกลุ่มเจ้าของที่ดิน

๒. **กษัตริย์ในลัทธิเทวสิทธิ์ (Divine Rights Monarchy)** มีความเชื่อว่า การเป็นกษัตริย์นั้น เป็นโองการแห่งสวรรค์ ตามพระประสงค์ของพระเจ้าหรือจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กษัตริย์จึงมีความชอบธรรมในการใช้อำนาจปกครอง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ กษัตริย์เป็นเดี่ยวยที่รับผิดชอบ

^๓ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมา, สถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐๒.

๑๗๒ รวมบทความทางวิชาการ เรื่อง “มหากษัตริย์ไทย”

ต่อพระเจ้าด้วยเหตุผลข้างต้น ทำให้ประชาชนไม่อาจต่อต้านหรือขัดขืนในอำนาจของกษัตริย์ได้ แต่ประชาชนจะต้องยอมรับและประพฤติปฏิบัติตนตามที่กษัตริย์ต้องการ อันถือเป็นการเคารพ และยอมรับต่ออำนาจของพระเจ้า จากพื้นฐานความเชื่อของลัทธิเทวสิทธิ์นี้ ทำให้กษัตริย์มีอำนาจสมบูรณ์เบ็ดเสร็จเด็ดขาด มิใช่เป็นเพียงกษัตริย์ในแง่ของสัญลักษณ์เท่านั้น

๓. กษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย (Constitutional Monarchy) การปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นการปกครองที่ยอมรับกันในแนวคิดเรื่องปัจเจกบุคคล (Individualism) ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารปกครองบนพื้นฐานที่มีความเสมอภาค อิสรภาพ และภราดรภาพ เพราะมีความเชื่อพื้นฐานว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนทุกคน มิใช่เป็นของบุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง จากความเชื่อข้างต้นนั้น ทำให้กษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ กษัตริย์จึงทำหน้าที่หลักที่สำคัญคือ การแสดงถึงสัญลักษณ์ทางการเมือง เช่น การใช้อำนาจอธิปไตย ก็จะเป็นการคงไว้เพียงพิธีการ คือการลงพระปรมาภิไธย แต่ผู้ใช้อำนาจที่แท้จริงนั้น กลับเป็นฝ่ายต่าง ๆ ในระบบการเมือง เพราะฉะนั้น กษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย จึงไม่มีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดเหมือนดัง เช่น ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่จะทำหน้าที่ที่สำคัญคือ บทบาทแห่งสัญลักษณ์ในระบบการเมือง

สถาบันพระมหากษัตริย์ไทย

นับตั้งแต่สมัยสุโขทัยถือว่า เป็นอาณาจักรแรกของชาวไทย จวบจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตลอดมา แม้ว่าจะมีการกิจ อำนาจและบทบาทแตกต่างกันไปตามกาลเวลาในแต่ละยุคแต่ละสมัย ดังจะเห็นได้จากในสมัยสุโขทัยที่มีการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) แต่พระองค์ดำรงตนอยู่ในบทบาทผู้ปกครองประเทศที่มีเอกลักษณ์พิเศษ วางพระองค์เสมือนพ่อปกครองลูก จนเรามากได้ยินเสมอว่าสุโขทัยมีการปกครองแบบพ่อปกครองลูก

ต่อมาในสมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น บทบาทของกษัตริย์ได้เปลี่ยนไปกล่าวคือ แม้ยังคงปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เหมือนสมัยสุโขทัยก็ตาม แต่มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปคือ มีลักษณะเป็นการปกครองแบบนายปกครองบ่าว หรือเจ้าปกครองไพร่ เพราะได้รับฐานะคติมาจากขอมที่เชื่อว่า กษัตริย์ทรงมีฐานะเป็นสมมติเทพ ซึ่งเป็นทั้งเจ้าชีวิตเจ้าแผ่นดิน และธรรมราชา

สถาบันพระมหากษัตริย์กับสังคมไทย

ต่อมาภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ บทบาทของกษัตริย์ในฐานะสมมติเทพก็เปลี่ยนแปลงไป จากกษัตริย์ที่มีพระราชอำนาจเหนือชีวิตของคนทั้งปวงสู่กษัตริย์ที่มีความใกล้ชิดกับราษฎร และทรงร่วมทุกข์ร่วมสุข เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนทั้งปวง ถึงแม้ว่าการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย จะทำให้พระราชอำนาจของกษัตริย์ลดน้อยลงบ้าง แต่พระมหากษัตริย์ของพระองค์นั้น หาได้ลดน้อยลงไม่ แต่กลับมีบทบาทมากขึ้นทั้งในด้านพิธีกรรม ด้านสังคมและการปกครอง ตลอดจนการเป็นผู้นำด้านชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎร

สถาบันพระมหากษัตริย์ไทยเป็นที่พึ่งของประชาชน เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนทั้งประเทศ เป็นที่เคารพสักการะ เป็นมิ่งขวัญของชาติได้ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต มูลเหตุสำคัญก็คือ พระมหากษัตริย์ไทยทรงมีคุณธรรมอย่างสูง ธรรมที่พระมหากษัตริย์ของไทยทรงยึดถือเป็นหลักในการปกครองมาแต่โบราณกาล เป็นธรรมสำหรับผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนา คือ ทศพิธราชธรรม ซึ่งถือว่า เป็นหลักธรรมที่สำคัญสำหรับพระมหากษัตริย์

คุณธรรมสำหรับพระมหากษัตริย์

ทศพิธราชธรรม (Duties of The King) ได้แก่ หลักธรรมสำหรับพระราชา หรือพระมหากษัตริย์ คือกิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินจะทรงประพฤติปฏิบัติ เพราะสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย เป็นที่พึ่งของประชาชน เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนทั้งประเทศ เป็นที่เคารพสักการะและเป็นมิ่งขวัญของคนทั้งชาติได้ทั้งในอดีตปัจจุบัน และอนาคต มูลเหตุที่สำคัญก็คือ พระองค์ทรงมีคุณธรรมสูง และคุณธรรมที่พระมหากษัตริย์ ทรงยึดถือเป็นหลักในการปกครองมาแต่โบราณกาลนั้นก็ คือ ทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ ได้แก่^๑

๑. ทาน (Charity) คือการให้ ได้แก่การเสียสละสิ่งของ บำรุงเลี้ยงดู รวมถึงการพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ และการเสียสละความสุขส่วนพระองค์ เพื่อประชาราษฎร์ ดังที่ปรากฏพระราชดำริเริ่มในการพัฒนาประเทศ และทรงปฏิบัติราชการทั้งปวงก็เพื่อพสกนิกรของพระองค์

^๑ พระเทพเวที (ประยูร ธมฺมปญฺโญ), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๘๕.

๑๓๔ รวบรวมบทความทางวิชาการ

เรื่อง “มหาจุฬาวชิการ”

๒. **ศีล (High Moral Character)** คือความประพฤติดีงาม การตั้งมั่นและการประพฤติพระองค์อยู่ในศีล ทรงปฏิบัติพระองค์ถูกต้องตามหลักศาสนา ประกอบแต่การสุจริต รักษาเกียรติคุณ ให้เป็นตัวอย่างแบบอย่างที่ดีงาม และเป็นที่เคารพนับถือของประชาราษฎร์

๓. **บริจาค (Self-sacrifice)** คือการบริจาค ได้แก่ การสละความสุขสำราญ อุทิศสิ่งทั้งปวงเพื่อส่วนรวม เช่น สละความผาสุกส่วนพระองค์ พระราชทานทรัพย์ และแม้พระชนม์ชีพของพระองค์ เพื่อประโยชน์สุขของประชาราษฎร์ และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

๔. **อาชชวะ (Honesty)** คือความซื่อตรง ได้แก่ความไว้มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ทรงมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อชาติและประชาชนของพระองค์

๕. **มัทวะ (Kindness and Gentleness)** คือความอ่อนโยน ทรงเป็นผู้มีอัธยาศัยอ่อนโยน ไม่เย่อหยิ่งหยาบคาย กระด้างถือองค์ มีความสง่างามเกิดแต่ท่วงทีที่ริยาสุภาพนุ่มนวล ละมุนละไม ให้ได้ความรักภักดี แต่มีชาดย่ำเกรง เคารพในเหตุผล ทรงมีสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโส

๖. **ตบะ (Austerity)** คือพากความเพียร ได้แก่ความพยายาม ทรงมีพระราชอุตสาหะ ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจอย่างสมบูรณ์ครบถ้วน และทรงตั้งพระราชหฤทัยแน่วแน่เพื่อช่วยประเทศชาติอย่างเต็มที่

๗. **อภโกระ (Non-anger)** คือความไม่โกรธ ได้แก่ความอดกลั้นไม่แสดงความโกรธ ไม่กริ้วกราด ทรงมีเมตตา ไม่ก่อเวรแก่ผู้ใด ทรงอดกลั้นต่อความทุกข์ ความสุข ความรัก ความชัง โดยไม่มีให้ปรากฏ

๘. **อวิหิงสา (Non-violent)** คือความไม่เบียดเบียน ไม่บีบบังคับกดขี่ข่มเหงรังแก ทรงมีพระราชอัธยาศัยกอบปรีย์พระมหากษัตริย์ ไม่ทรงก่อทุกข์ ไม่ทรงเบียดเบียนผู้อื่น ทรงปกครองประชาชนประหนึ่งบิดาปกครองบุตร ไม่ให้เดือดร้อน

๙. **ขันติ (Patience)** คือความอดทน อดกลั้นต่องานที่ตรากตรำลำบาก ทรงมีพระจริยาวัตรอดทนต่อสิ่งทั้งปวง กล่าวคือ รักษาพระราชหฤทัย พระวรกาย พระวาจา ให้เรียบร้อยตลอดเวลา ทรงอดทนต่อการประกอบพระราชกรณียกิจเพื่อปวงชนตลอดกาล

๑๐. **อวิโรธนะ (Non-opposition)** คือความไม่คลาดธรรมดา วางพระองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรม ทรงตั้งอยู่ในขัตติยราชประเพณี ทรงยึดในพระราชจริยาวัตรอันถูกต้อง เช่น ไม่ทรงประพฤติให้คลาดไปจากความยุติธรรม ทรงยกย่องคนดี ทรงประกอบพระราชกรณียกิจตามขัตติยราชประเพณี เป็นต้น

วิวัฒนาการของสถาบันกษัตริย์ไทย

เมื่อพิจารณาถึงสถาบันกษัตริย์ของไทยในแต่ละยุคสมัยแล้วจะพบว่า มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ

๑. **สถาบันกษัตริย์ในลักษณะ “พ่อขุน”** ดังที่ได้กล่าวมาข้างแล้วว่า สุโขทัยเป็นสังคมที่มีขนาดไม่ใหญ่นัก ทั้งในด้านขนาดพื้นที่และจำนวนประชาชน วัฒนธรรมไทย ประการที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการปกครองในสมัยสุโขทัยก็คือ การมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดของคนที่มารวมตัวกัน โดยอาศัยความเกี่ยวข้องกันทางสายเลือด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประสบการณ์การอพยพและการร่วมมือร่วมใจในการต่อสู้กับข้าศึกศัตรู หรือภัยจากภายนอก จึงทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งผลที่ตามมาก็คือ ความใกล้ชิดกันระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน มีในระดับสูง

การปกครองของกษัตริย์ในลักษณะของพ่อขุนนั้น ปรากฏอย่างชัดเจนในสมัยสุโขทัย โดยเฉพาะในช่วงตอนต้นคือ ก่อนรัชสมัยของพระยาสิทธิราชที่มีลักษณะเรียบง่าย และความใกล้ชิดกับประชาชนเสมือนพ่อที่คอยให้ความคุ้มครองปกป้องและดูแลลูก ซึ่งมีฐานคติความเชื่อมาจาก “การยึดสกุลเป็นคติ” คือในครัวเรือนมีพ่อเรือนเป็นผู้ปกครอง ถึงแม้พ่อขุนจะมีอำนาจในฐานะพ่อที่ต้องเฝ้าและดูแลความเป็นอยู่ของลูก ส่วนประชาชนนั้น ก็ต้องให้ความเคารพและเชื่อฟังพ่อขุนเสมือนลูกที่เชื่อฟังพ่อเป็นการตอบแทน

สิ่งหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการปกครองแบบพ่อขุนนั้นคือ ศาสนาพุทธที่เป็นคล้ายกฎควบคุมไม่ให้พ่อขุนใช้อำนาจไปในทางที่ผิด ดังจะเห็นได้ในหนังสือไตรภูมิพระร่วงที่ระบุถึงหลักในการปกครองที่ดีนั้น จะต้องเพียบพร้อมไปด้วยหลักทศพิธราชธรรมของพระพุทธศาสนา

๒. **สถาบันกษัตริย์ในลักษณะ “เทวราชา”** จากแนวคิดและความเชื่อว่า จักรวาล(มหภาพหรือกับโลกมนุษย์) (จุลภาพ หรือเกิดขึ้นอย่างสอดคล้องกัน) โดยเรื่องราวของมนุษยชาติจะตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพลังจากจักรวาล ซึ่งรวมถึงการปกครองที่ต้องสร้างให้สอดคล้องกันกับจักรวาล โดยจัดให้อาณาจักรเป็นภาพจำลองของจักรวาล รวมทั้งผู้ปกครองอาณาจักรก็ต้องอยู่ในฐานะที่สอดคล้องกันกับผู้ปกครองจักรวาลด้วยเช่นกัน แต่ทั้งนี้ก็ยังขึ้นอยู่กับลัทธิความเชื่อ และศาสนาของแต่ละภูมิภาคด้วยเช่น ศาสนาฮินดูที่เชื่อว่า จักรวาลมีศูนย์กลางอยู่

๑๗๖ รวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหากษัตริย์ชากร”

ที่ยอดเขาพระสุเมรุ ล้อมรอบด้วยภูเขาและมหาสมุทร และมีสวรรค์ชั้นต่าง ๆ ทำให้การสร้างอาณาจักรจึงต้องมีการสร้างเลียนแบบจักรวาลตามที่มีความเชื่ออยู่ ส่วนกษัตริย์ก็ถือว่าเป็นอวตารภาคหนึ่งของพระศิวะ หรือพระวิษณุ เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยที่นับถือพระพุทธศาสนานิกายหินยาน ก็จะมีลักษณะแนวคิดที่แตกต่างออกไป ดังจะเห็นได้จากการไม่ยอมรับว่า กษัตริย์เป็นอมตะเทพที่มีอวตารมาจากพระศิวะหรือพระวิษณุ แต่เชื่อว่ากษัตริย์เปรียบเสมือนตัวแทนขององค์อินทร์ ซึ่งเป็นเพียงผู้ปกครองสวรรค์ชั้นล่าง มีการเกิดและการตายเช่นเดียวกับมนุษย์ ทำให้ความของกษัตริย์มีน้อยกว่าวังหรือศูนย์กลางอาณาจักร ดังจะเห็นได้ว่า ใครก็ตามที่สามารถยึดศูนย์กลางหรือวังได้ก็จะมีสิทธิ์เป็นกษัตริย์ เพราะถือว่า วังที่ยึดได้นั้น เป็นดังศูนย์กลางของจักรวาล

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของกษัตริย์เทวราชาไทยก็คือ การเป็นกษัตริย์ได้นั้น เป็นผลมาจากการสั่งสมบุญญาบารมี และคุณงามความดีมาแต่ชาติปางก่อน อันเป็นผลมาจากอิทธิพลของศาสนาพุทธที่สอนว่า ปุพเพตปญฺญตา การเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ในชาติปางก่อน จึงทำให้กษัตริย์ไทยต้องครองแผ่นดินโดยธรรมอันเป็นการเกรงกลัวต่อบาปลักษณะของกษัตริย์เทวาราชานั้น จึงได้สืบทอดต่อเนื่องกันมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

๓. **สถาบันกษัตริย์ในลักษณะ “ประชาธิปไตย”** รูปลักษณ์และแนวคิดในเรื่องเทวราชา ได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โดยเฉพาะความเข้มข้นในการให้ความสำคัญต่อกษัตริย์ในฐานะสมมติเทพได้ลดน้อยลงตามลำดับ กษัตริย์ไทยเริ่มกระชับความสัมพันธ์กับประชาชนอย่างใกล้ชิดมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ แนวคิดเรื่องสมมติเทพได้ถูกทำลายจากอุดมการณ์ประชาธิปไตยของตะวันตก เพราะการปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นปรกษัตริย์ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นอย่างมาก

เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากรบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สู่ระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ สถาบันกษัตริย์ก็ได้รับผลกระทบโดยตรงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะอำนาจอธิปไตยอันเป็นอำนาจอธิปไตยที่เคยเป็นของกษัตริย์ได้ถูกเปลี่ยนแปลงมาเป็นของประชาชน ระบอบประชาธิปไตยทำให้กษัตริย์ในบทบาทของผู้ใช้อำนาจอธิปไตยได้จบลึกลง แต่ยังคงต้องแบกรับบทบาทอื่นที่สำคัญต่อไปเช่น ยังคงเป็น

สัญลักษณ์แห่งความเป็นชาติและเป็นประมุขของประเทศ รวมไปถึงบทบาทที่สำคัญอื่น ๆ อีกด้วย กษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย จึงไม่ใช่สถาบันที่คงไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตย ดังที่เคยเป็นอยู่ในระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่เปลี่ยนบทบาทไปตามรูปแบบการปกครอง ความเชื่อและความศรัทธา ในแต่ละยุค

พระมหากษัตริย์ในฐานะเป็นองค์ประมุขของชาติ

พระราชฐานะของพระมหากษัตริย์ในการที่ทรงเป็นพระประมุขของชาติ อาจแยกการ พิจารณาได้ ๓ แนวทาง คือ ฐานะตามรัฐธรรมนูญ ฐานะตามวัฒนธรรม และฐานะของ พระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์^๕

๑. ฐานะของพระมหากษัตริย์ตามรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญทุกฉบับยืนยันความ เป็นประมุขสูงสุดของพระมหากษัตริย์โดยบัญญัติว่า องค์พระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในฐานะ อันเป็นที่เคารพสักการะผู้ใดจะละเมิดมิได้ หมายความว่า ผู้ใดจะฟ้องร้อง หรือหมิ่นพระ บรมเดชาณุภาพพระมหากษัตริย์ไม่ได้ ผู้ที่จะละเมิดต่อพระมหากษัตริย์ถือว่าเป็นการกระทำ ผิดอย่าง ร้ายแรง รัฐธรรมนูญบางฉบับมีบทบัญญัติที่ไม่ยอมให้มีการนิรโทษกรรมแก่ผู้ทำการ ล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ก็มี

เนื่องจากพระมหากษัตริย์ทรงได้รับการยกย่องเทิดทูนให้เป็นพระประมุขสูงสุดของประเทศ ไทยและเพื่อเป็นการเทิดพระบารมีรัฐธรรมนูญกำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ใช้อำนาจ อธิปไตย ซึ่งเป็นของประชาชนโดยทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา อำนาจบริหารทาง คณะรัฐมนตรี และอำนาจตุลาการทางศาล

การกำหนดเช่นนี้หมายความว่า อำนาจต่าง ๆ จะใช้ในพระปรมาภิไธยของพระมหา กษัตริย์ ซึ่งในความเป็นจริง อำนาจเหล่านี้มีองค์กรอื่นเป็นผู้ใช้ เป็นต้นว่า การแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี จะต้องมีการตราโองการแต่งตั้ง แต่ก็ได้หมายความว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้พิจารณา เลือกรัฐมนตรีเอง แต่ประธานรัฐสภาจะเป็นผู้สรรหาหรือคัดเลือกบุคคลมาทูลเกล้าฯ

^๕ สุขุม นวลสกุล, การเมืองและการปกครองไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒๙.

๑๓๘ รวมบทความทางวิชาการ เรื่อง “มหากษัตริย์”

ถวายเพื่อทรงแต่งตั้งตามกฎเกณฑ์ที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ หรือการที่พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยในพระราชบัญญัติ ก็มีได้หมายความว่า พระราชบัญญัตินั้นพระองค์ทรงเป็นผู้ริเริ่มหรือสั่งการให้บัญญัติขึ้น แต่รัฐสภาเป็นองค์การพิจารณาอนุมัติให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายเพื่อลงพระปรมาภิไธย เพราะฉะนั้น การที่รัฐธรรมนูญบัญญัติว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ผ่านทางองค์การต่าง ๆ นั้น จึงเป็นการใช้พระราชอำนาจแต่โดยพระปรมาภิไธยเท่านั้น ส่วนอำนาจที่แท้จริงอยู่ที่องค์การที่เป็นผู้พิจารณานำขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย

พระมหากษัตริย์(The King) ไม่ต้องรับผิดชอบในพระบรมราชโองการ หรือการกระทำในพระปรมาภิไธยของพระองค์ ในกรณีที่มีความเสียหายหรือบกพร่องเกิดขึ้น ผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการจะต้องรับผิดชอบ เพราะในทางปฏิบัติ นั้น พระมหากษัตริย์มิได้ทรงริเริ่มดำเนินข้อราชการต่าง ๆ ด้วยพระองค์เองแต่ต้องมีเจ้าหน้าที่หรือองค์กรใด เป็นฝ่ายดำเนินการและกราบทูลขึ้นมา และเมื่อทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว ผู้รับสนองพระบรมราชโองการจะต้องเป็นผู้รับไปปฏิบัติและรับผิดชอบต่อผลที่จะไปละเมิดลงโทษพระมหากษัตริย์มิได้ เช่น พระมหากษัตริย์ทรงมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี หากนายกรัฐมนตรีที่ได้รับการแต่งตั้งนั้น บริหารประเทศทำให้ประชาชนไม่ได้รับความสงบสุข ถ้าวิพากษ์วิจารณ์การแต่งตั้งก็ต้องมุ่งไปที่รัฐสภา ที่ให้ความเห็นชอบในการตั้งนายกรัฐมนตรีผู้นั้น เพราะเป็นองค์การที่ใช้อำนาจเลือกนายกรัฐมนตรีที่จริง หากใช้ชื่อพระมหากษัตริย์ไม่

นอกจากนั้น พระมหากษัตริย์ยังทรงได้รับการเทิดพระเกียรติ ให้เป็นจอมทัพไทย คือ ทรงเป็นผู้บัญชาการทหารของชาติ และทรงเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภก ทรงให้การสนับสนุนและทรงอุปถัมภ์ศาสนาทั้งปวงในประเทศ แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะกำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ หรือนับถือศาสนาพุทธ เพราะฉะนั้น ประชาชนชาวไทย ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด ย่อมจะได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากองค์พระมหากษัตริย์ทั้งสิ้น ทรงเป็นศูนย์รวมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีของคนภายในชาติ ไม่ว่าจะเชื้อชาติใดและศาสนาใด

๒. **ฐานะของพระมหากษัตริย์ตามวัฒนธรรมไทย** ประวัติศาสตร์บ่งบอกให้เห็นว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นสัญลักษณ์แห่งชาติ โดยสถาบันนี้จะสืบต่อโดยไม่ขาดสาย แสดงให้เห็นถึงความมั่นคงถาวรแห่งชาติ การสืบต่อของสถาบันพระมหากษัตริย์ ทำให้เป็นหลัก

สถาบันพระมหากษัตริย์กับสังคมไทย

ยึดเหนี่ยวที่มั่นคงถาวรแห่งชาติ การสืบต่อของสถาบันพระมหากษัตริย์ ทำให้เป็นหลักยึดเหนี่ยวที่มั่นคงของคนในชาติได้รับการยกย่องเทิดทูนให้เป็นสัญลักษณ์แห่งความสมัครสมาน ความผูกพันของคนในชาติ เนื่องจากเป็นที่รวมของความผูกพันของบรรดาประชาชนทุกหมู่ทุกกลุ่ม ประกอบกับพระองค์ทรงมีพระราชกรณียกิจที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมทำความสำคัญแห่งสถาบันนี้มีมากขึ้นและก่อให้เกิดความประทับใจอย่างลึกซึ้ง จนกระทั่งองค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่เทิดทูนของพสกนิกรทุกหมู่เหล่า และหยั่งลึกลงในหัวใจของประชาชนทุกคน

การที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงขึ้นดำรงตำแหน่งโดยหลักการสืบราชสันตติวงศ์ ซึ่งได้มีกำหนดไว้อย่างแน่ชัดโดยกฎหมายและรัฐธรรมนูญ ไม่จำเป็นต้องแสวงหาการสนับสนุนของกลุ่มพรรคการเมืองใด เพราะฉะนั้น พระมหากษัตริย์จึงทรงเป็นกลางทางการเมืองอย่างแท้จริง หน้าที่ในการคัดเลือกว่า พระราชวงศ์องค์ใดสมควรตามกฎหมายที่จะทรงได้รับการสถาปนาเป็นพระมหากษัตริย์ ในกรณีราชบัลลังก์ว่างลง เป็นหน้าที่ของคณะองคมนตรี และให้นำเสนอต่อรัฐสภาเพื่อให้การรับรอง ดังนั้น การสถาปนาพระมหากษัตริย์จึงได้รับความเห็นชอบจากองค์การที่แสดงเจตจำนงของประชาชนเท่ากับเป็น พระมหากษัตริย์ของประชาชน นั่นเอง

ด้วยเหตุที่พระมหากษัตริย์ทรงขึ้นครองราชย์ตามขัตติยราชประเพณี และการดำรงพระองค์ทรงได้รับความเชื่อมั่นศรัทธาและจงรักภักดีจากประชาชน ทำให้พระมหากษัตริย์ทรงมีพระบารมีจึงทรงเป็นที่มาแห่งเกียรติยศทั้งปวง สถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นพลังในการสร้างขวัญและกำลังใจของประชาชนในอันที่จะรักษาคุณความดี มานะ พยายาม เสียสละ และกระทำในสิ่งที่ชอบที่ควร ดังที่พระมหากษัตริย์ทรงปฏิบัติพระองค์ ให้เป็นแบบอย่างที่ดีโดยสม่ำเสมอตลอดมา

๓. ฐานะของพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทย ในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี และระยะต้นสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.๒๓๒๕-๒๔๗๕) พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของรัฐ และมีอำนาจเด็ดขาดในการปกครองประเทศ พระองค์ทรงมีบทบาททางการเมืองการปกครองโดยตรงได้ตามสภาวะและเหตุการณ์ของแต่ละยุค ก่อให้เกิดผลดีต่อประเทศชาติและประชาชน ในระบอบดังกล่าวพระมหากษัตริย์ทรงดำรงฐานะต่อไปนี้

๑๘๐ รวบรวมบทความทางวิชาการ

เรื่อง “มหาจุฬาวชิชาการ”

๑. **ฐานะเป็นประมุขของรัฐ** บทบาทที่สำคัญของพระมหากษัตริย์ในฐานะเป็นประมุข คือ บทบาทในฐานะเป็นบิดาผู้ให้ความร่มเย็นเป็นสุขแก่บุตร คือ ราษฎร ทรงด้บร้อนผ่อนทุกข์เข็ญเมื่อมีภัยมากล้ากลายราษฎร ทั้งยังทรงมีบทบาทในการเป็นตัวแทนสูงสุดของประเทศในการติดต่อกับนานาประเทศด้วย

๒. **ฐานะเป็นผู้ปกครองประเทศ** พระมหากษัตริย์ทรงตรากฎหมายใช้เป็นเครื่องมือจัดระเบียบการบริหารการปกครองประเทศ ให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นปึกแผ่น ก่อให้เกิดความมั่นคงภายใน ยังผลให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน นอกจากนี้ การที่พระมหากษัตริย์อยู่ครองราชย์จนสวรรคตทำให้มีการสืบสันตติวงศ์โดยไม่ขาดสาย เป็นผลให้เกิดมีการต่อเนื่องในระบบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทำให้ประชาชนมีความรู้สึกมั่นใจในอนาคตที่สุขสมบูรณ์

๓. **ฐานะเป็นตุลาการสูงสุดของประเทศ** พระมหากษัตริย์ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในบางครั้งทรงชำระคดีความระหว่างประชาชนด้วยพระองค์เอง ทำให้เกิดความพอใจระหว่างคู่คดีที่ได้รับความยุติธรรม ก่อให้เกิดสันติสุขในหมู่ทวยราษฎร์ตลอดมา

๔. **ฐานะเป็นผู้นำของชาติ** พระมหากษัตริย์ไทย ทรงริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่างมหาดศาล เช่น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงเลิกทาสและนำความก้าวหน้าทันสมัยมาสู่แผ่นดิน เช่น การปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินให้ทันสมัย การจัดระบบเศรษฐกิจสังคม การเมืองการปกครอง ส่วนรัชกาลที่ ๖ ทรงประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาหรือการศึกษาภาคบังคับ เพื่อให้ประชาชนได้ส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษานอกระบบ เป็นการปูพื้นฐานการศึกษาของประชาชนในชาติ

๕. **ฐานะเป็นผู้พิทักษ์ความมั่นคงของชาติ** ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระมหากษัตริย์ทรงมีบทบาทในการรักษาเอกราชและความมั่นคงของชาติด้วยการเป็นนักรบที่กล้าหาญ แข็งแกร่งที่สุดในกองทัพทรงนำกำลังออกต่อสู้กับอริราชศัตรูผู้รุกราน เช่น สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สามารถปราบศัตรูด้วยการชนช้างชนะพระมหาอุปราชาแห่งพม่า สามารถกอบกู้เอกราชได้ในกรณีเสียกรุงครั้งแรก และสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช สามารถกอบกู้เอกราชจากพม่าได้ในกรณีเสียกรุงครั้งที่ ๒ และปราบปรามก๊กต่าง ๆ ได้สำเร็จ ทำให้ประเทศไทยรวมกันเป็นปึกแผ่นยั่งยืนมาตราบเท่าทุกวันนี้

สิทธิและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์

แม้พระมหากษัตริย์ในระบอบรัฐธรรมนูญจะได้รับการเชิดชูให้อยู่เหนือการเมือง และกำหนดให้มีผู้รับสนองพระบรมราชโองการ ในการปฏิบัติการทางการเมืองการปกครองทุกอย่าง แต่พระมหากษัตริย์ก็ทรงไว้ ซึ่งพระราชอำนาจบางประการที่ได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญ และพระราชอำนาจนั้นส่งผลกระทบต่อการเมืองการปกครองของไทย พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ มีดังนี้^๑

๑. พระราชอำนาจในการยับยั้งร่างพระราชบัญญัติ ร่างพระราชบัญญัติหรือกฎหมาย ที่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาแล้ว และนายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย พระมหากษัตริย์อาจทรงยับยั้งได้ หากไม่ทรงเห็นด้วยกับร่างพระราชบัญญัตินั้น การยับยั้งทำได้ ๒ วิธีคือ พระราชทานคืนมา ให้รัฐสภาพิจารณาใหม่ภายในเวลาที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ปกติรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่กำหนดไว้ ๙๐ วัน และมีกรณีหนึ่งคือทรงเก็บไว้ โดยไม่ดำเนินการใด ๆ จนครบกำหนด ซึ่งเท่ากับว่าทรงไม่เห็นชอบด้วย พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์จำกัดอยู่แค่การยับยั้งเท่านั้น ถ้ารัฐสภาพิจารณาใหม่และมีมติยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของรัฐสภา ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างกฎหมายที่รัฐสภายืนยัน ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้ง ถ้าพระมหากษัตริย์ไม่ทรงลงพระปรมาภิไธยในเวลาที่กำหนด ๓๐ วัน ให้นายกรัฐมนตรีนำพระราชบัญญัตินั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษา ก็จะมีผลบังคับใช้ แม้จะไม่มีพระปรมาภิไธยก็ตาม ตั้งแต่ประเทศไทยมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญมานานเกินครึ่งศตวรรษแล้วยังไม่ปรากฏว่า พระองค์เคยทรงใช้พระราชอำนาจนี้เลย

๒. พระราชอำนาจในการแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ในกรณีที่พระมหากษัตริย์เสด็จต่างประเทศ หรือไม่ทรงบริหารพระราชภาระด้วยเหตุใดก็ตาม พระองค์ทรงมีพระราชอำนาจที่จะแต่งตั้งผู้หนึ่งผู้ใดเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แต่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ที่ทรงแต่งตั้งขึ้นนั้น จะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาการแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ รัฐธรรมนูญบัญญัติให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

^๑ ฉวีวรรณ วรณประเสริฐ, ผศ., สังคมไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิตยา, ๒๕๒๒), หน้า ๑๓๗-๑๓๘.

๑๘๒ รวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหากษัตริย์”

๓. พระราชอำนาจในการแต่งตั้งคณะองคมนตรี รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พุทธศักราช ๒๕๕๕) กำหนดให้มืองมนตรีขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยประธานองคมนตรี ๑ คน และองคมนตรีอีกไม่เกิน ๑๘ คน การแต่งตั้งผู้ใดให้ดำรงตำแหน่งประธานองคมนตรี และองคมนตรีเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ตามพระราชอัธยาศัย คณะองคมนตรีมีหน้าที่ถวายความเห็นต่อพระมหากษัตริย์ ในพระราชกรณียกิจที่ทรงปรึกษาเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชประสงค์เท่านั้น นอกจากนี้ยังมีพระราชอำนาจอื่น ๆ อันถือว่าเป็นการส่วนพระองค์ ได้แก่ พระราชอำนาจในการสถาปนาฐานันดรศักดิ์ การพระราชทานเครื่องอิสริยาภรณ์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นอกเหนือจากพระราชอำนาจ ที่มีการกำหนดแน่ชัดโดยรัฐธรรมนูญแล้ว ก็ยังมีสิทธิบางประการที่ยึดถือว่า เป็นสิทธิของพระมหากษัตริย์ที่ทรงกระทำได้ แม้รัฐธรรมนูญจะมีได้กำหนดไว้ก็ตาม สิทธิของพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย มีดังนี้

๑. **สิทธิที่จะพระราชทานคำแนะนำตักเตือน** พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะให้คำแนะนำตักเตือนในบางเรื่องบางกรณีแก่รัฐบาล รัฐสภา ศาล หรือองค์กรอื่น ๆ ที่ทรงเห็นว่า ถ้ากระทำไปแล้ว จะเกิดผลเสียหายแก่บ้านเมือง การแนะนำตักเตือนนี้ จึงถือเป็นสิทธิโดยชอบของพระมหากษัตริย์ ทุกประเทศที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พระองค์ทรงมีพระราชอำนาจจำกัด หรือพระมหากษัตริย์ทรงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญแต่ฝ่ายบริหารก็ดี หรือรัฐสภาที่ดีที่ได้รับพระราชทานการแนะนำตักเตือนจะรับฟังเพียงใดหรือไม่ก็ได้

๒. **สิทธิที่จะทรงได้รับรู้เรื่องราวต่าง ๆ** ในฐานะที่ทรงดำรงตำแหน่งประมุขของประเทศจึงถือว่าเป็นสิทธิของพระมหากษัตริย์ ที่ทรงได้รับการถวายรายงานให้ทรงทราบถึงสถานการณ์ หรือเรื่องราวบางเรื่องที่มีความสำคัญต่อบ้านเมืองเสมอ การที่พระองค์จำเป็นต้องทรงทราบถึงเรื่องราวสำคัญก็เพื่อที่จะทรงให้คำแนะนำตักเตือนหรือความคิดเห็น เพื่อประกอบการพิจารณาของรัฐบาลหรือผู้ที่รับผิดชอบได้

๓. **สิทธิที่จะพระราชทานคำปรึกษาหารือ** ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีมีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน อาจนำปัญหาขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อจะขอพระราชทานคำปรึกษาได้ หรือในเรื่องกิจการสำคัญคณะรัฐมนตรีอาจจะไม่ดำเนินโดยพลการ แต่จะขอพระราชทานความคิดเห็นจากพระมหากษัตริย์เสียก่อน ทั้งนี้ในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นประมุข และทรงรับทราบเรื่องราว

ของบ้านเมืองติดต่อกันมาโดยตลอด เพราะพระมหากษัตริย์ไม่มีวาระการดำรงตำแหน่ง ผิดกับคณะรัฐมนตรีที่มีสมัยวาระ ในบางเรื่องพระมหากษัตริย์อาจทรงทราบเรื่องราวต่อเนื่องกันได้ดีกว่า แต่เมื่อพระมหากษัตริย์พระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยแล้วคณะรัฐมนตรีจะต้องน้อมเกล้าฯ รับมาพิจารณาด้วยความเคารพ แต่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้รับผิดชอบในผลเสียของการบริหารบ้านเมืองหรือนำนโยบายไปปฏิบัติ

๔. **สิทธิที่จะพระราชทานการสนับสนุน** พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะพระราชทานการสนับสนุนการกระทำหรือกิจการใด ๆ ของรัฐหรือเอกชนได้ หากพระองค์ทรงเห็นว่ากิจการนั้น ๆ เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมือง ปัจจุบันนี้มีโครงการตามพระราชดำริหลายประการที่ยังประโยชน์แก่ประเทศเป็นอย่างยิ่ง โครงการหมู่บ้านสหกรณ์ โครงการฝนหลวง โครงการพัฒนาชาวไทยภูเขา โครงการขุดคลองระบายน้ำ โครงการอีสานเขียว เป็นต้น การที่พระองค์ทรงให้การสนับสนุนย่อมเป็นขวัญและกำลังใจสำหรับผู้ที่ดำเนินการนั้น ๆ ให้มีความมานะและตั้งใจกระทำกิจการนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

๕. **สิทธิในการทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ** แต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญต่าง ๆ เช่น ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา ตามหลักเกณฑ์ที่รัฐธรรมนูญในแต่ละฉบับกำหนดไว้

พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์

ในฐานะองค์พระประมุขของประเทศ พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชภารกิจที่ต้องทรงปฏิบัติมาก เพราะพระองค์เท่ากับเป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์ของประเทศ และเป็นผู้นำแบบอย่างของทวยราษฎร์ อาจจำแนกพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ไทยได้ ๔ ด้านคือ^๗

๑. **พิธีการและศาสนา** พระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์ประธานในพิธีการต่าง ๆ ที่สำคัญของชาติ ได้แก่ การเปิดและปิดสมัยประชุมรัฐสภา ทรงเป็นผู้แทนทางการทูตของประเทศในการเจริญสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ และทรงต้อนรับแขกเมือง การพระราชทานปริญญาบัตรและ

^๗ สุขุม นวลสกุล, *การเมืองและการปกครองไทย*, อ่างแล้ว หน้า ๑๓๕.

๑๘๔ รวมบทความทางวิชาการ เรื่อง “มหากษัตริย์”

ทรงมีพระบรมราโชวาทแก่นักบวชของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในทางศาสนา พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะและองค์อัครศาสนูปถัมภก พระองค์ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจทางศาสนาเกี่ยวกับภารกิจด้านพระราชกุศลและพิธีต่าง ๆ และทรงมีพระบรมราชานุเคราะห์เพื่อความมั่นคงแห่งสถาบันศาสนาต่าง ๆ ทั้งพระพุทธรูปศาสนาและศาสนานี้ ๆ อย่างทั่วหน้า

๒. การสงเคราะห์ประชาชน พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำในด้านการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ด้วยการพระราชทานทุนทรัพย์ส่วนพระองค์ เพื่อกิจการสาธารณกุศลอยู่เป็นนิจ ได้แก่ พระราชทานทุนการศึกษา สงเคราะห์คนยากจน คนพิการ เจ็บป่วยและชรา เมื่อราษฎรประสบภัยธรรมชาติ หรือความทุกข์ยาก พระองค์ก็พระราชทานความช่วยเหลือ ทรงเป็นผู้นำทางด้านสังคมสงเคราะห์อย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังทรงมีพระราชดำริให้มีโครงการเพื่อประโยชน์สุขของชนชาวไทย ได้แก่ โครงการอีสานเขียว โครงการปฏิรูปที่ดิน โครงการสหกรณ์แบบต่าง ๆ โครงการด้านการเกษตร โครงการฝนหลวง โครงการนาสาธิต ในกรุงเทพมหานคร โครงการฝึกอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น โครงการทั้งหลายนี้ล้วนได้รับการสนับสนุนจากราษฎร หน่วยราชการ ก่อให้เกิดผลดีต่อประเทศชาติและประชาชน

๓. การพัฒนาสังคม พระมหากษัตริย์ทรงบำเพ็ญพระราชภารกิจทั้งปวง เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขและความเจริญแก่สังคม ได้ทรงริเริ่มโครงการต่าง ๆ ทำให้ประเทศเกิดการพัฒนาขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม พระราชดำริ และโครงการที่ทรงริเริ่มมีมากซึ่งล้วนแต่เป็นรากฐานในการพัฒนาชาติทั้งสิ้น โครงการพัฒนาสังคมของพระมหากษัตริย์องค์ปัจจุบันที่สำคัญ ได้แก่ โครงการอีสานเขียว โครงการปลูกป่า โครงการขุดคลองระบายน้ำ โครงการปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดในเมืองใหญ่ โครงการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม โครงการทางด่วนเพื่อแก้ปัญหาจราจร เป็นต้น บางโครงการพระองค์ยังทรงทำเป็นแบบอย่าง เพื่อให้ประชาชนและหน่วยราชการนำไปปฏิบัติ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ในทางพัฒนาขึ้นมาก นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงทำให้เกิดความคิดในการดำรงชีวิตแบบใหม่ เช่น การประกอบอาชีพ การใช้วิทยากรมาช่วย ทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

๔. การเมืองการปกครอง สถาบันพระมหากษัตริย์ ได้มีบทบาทเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง การรวมชาติ การสร้างเอกราช การวางรากฐานการเมืองการปกครอง การสร้างเสถียรภาพทางการเมืองการปกครอง การปฏิรูปการปกครองแผ่นดินตั้งแต่อดีตสืบต่อมาตลอด

ปัจจุบันบทบาทของพระมหากษัตริย์มีส่วนช่วยสร้างเอกภาพของประเทศเป็นอย่างมาก คนไทยทุกกลุ่มไม่ว่าศาสนาใด มีขนบธรรมเนียมแตกต่างกันอย่างไร ก็มีความรู้สึกร่วมในการมีพระมหากษัตริย์องค์เดียวกัน การเสด็จออกเยี่ยมราษฎรในจังหวัดต่าง ๆ แม้ท้องถิ่นทุรกันดารหรือมาด้วยภยันตรายอยู่ตลอดเวลา ทำให้ราษฎรมีขวัญและกำลังใจดี มีความรู้สึกผูกพันกับชาติว่ามีได้ถูกทอดทิ้งพระราชกรณียกิจดังกล่าวของพระองค์ มีส่วนในการปกครองเป็นอย่างมากที่ทำให้คนในชาติมีเอกภาพ

พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์นั้นมีมาก และล้วนก่อประโยชน์ให้เกิดขึ้นต่อส่วนรวมทั้งสิ้น แม้การปฏิบัติพระราชกรณียกิจ จะเป็นพระราชภาระอันหนักห้วงอย่างไรก็ตาม แต่พระองค์ก็ได้ทรงทำอย่างครบถ้วนสม่ำเสมอ จนกระทั่งสามารถผูกจิตใจของประชาชนให้เกิดความจงรักภักดี เพราะตระหนักถึงน้ำพระราชหฤทัยของพระองค์ว่า ทรงเห็นแก่ประโยชน์สุขของส่วนรวมมากกว่าพระองค์เอง ทรงเสียสละโดยยอมทุกข์ยากเพื่อบ้านเมืองอย่างแท้จริง ดังพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันที่ว่า เราจะปกครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม

บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์

สถาบันพระมหากษัตริย์ก่อให้เกิดคุณประโยชน์อย่างมหาศาลต่อประเทศชาติมาตั้งแต่โบราณจวบจนปัจจุบันนี้ ทั้งในฐานะที่ก่อให้เกิดการสร้างชาติ การกู้เอกราชของชาติ การรักษาและพัฒนาชาติ สถาบันพระมหากษัตริย์มีบทบาทต่อสังคมไทยดังนี้^๘

๑. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์รวมทำให้เกิดความสำนึกเป็นอันเดียวกัน แม้ว่าสถาบันการเมืองการปกครองจะแยกเป็นสถาบันนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ แต่ต้องใช้อำนาจเหล่านี้ภายใต้พระปรมาภิไธย ทำให้ทุกสถาบันมีจุดรวมเดียวกัน คือพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้ พระมหากษัตริย์เองก็ยังทำให้เกิดความสำนึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ระหว่างหมู่ชนภายในชาติโดยที่หมู่ชนต่างเคารพสักการะ

^๘ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, สถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐๙.

๑๘๖ รวมบทความทางวิชาการ เรื่อง “มหาจุฬาวชิการ”

และจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ร่วมกัน แม้จะมีความแตกต่างกันในด้านเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา ก็มีความสมานสามัคคีกลมเกลียวกันในระหว่างหมู่ปวงชนทั้งหลาย ทำให้เกิดความ เป็นปึกแผ่น และเป็นพลังที่สำคัญยิ่งของชาติ กล่าวได้ว่า พระมหากษัตริย์ ทรงเป็นศูนย์รวม จิตใจของคนในชาติ ก่อให้เกิดความสมานสามัคคี และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ เอกภาพ ทั้งในทางการเมืองการปกครองระหว่างประชาชน พระมหากษัตริย์รักใคร่ห่วงใย ประชาชนอย่างยิ่ง ทรงโปรดประชาชนและทรงให้เข้าเฝ้าฯ อย่างใกล้ชิดทำให้เกิดความจงรักภักดี แน่นแฟ้นขึ้น ไม่เสื่อมคลาย พระองค์พระราชดำเนินไปทุกแห่งไม่ว่า จะเป็นถิ่นทุรกันดารหรือ มีอันตรายเพียงไร เพื่อทรงทราบถึงทุกข์ของประชาชน และพระราชทานพระบรมราชนุเคราะห์ อย่างกว้างขวาง โดยไม่จำกัด ฐานะ เพศ วัย ประชาชนจึงมีความผูกพันกับพระมหากษัตริย์ อย่างลึกซึ้งกว้างขวางแน่นแฟ้นมั่นคง จนอยากที่จะมีอำนาจใดที่จะมาให้สั่นคลอนได้

๒. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นสัญลักษณ์แห่งความต่อเนื่องของชาติ สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันประมุขของชาติสืบต่อกันมาโดยไม่ขาดตลอดเวลา ไม่ว่ารัฐบาลจะเปลี่ยนแปลง ไปกี่ชุดก็สั้มยก็ตาม แต่สถาบันพระมหากษัตริย์ยังดำรงคงอยู่เป็นความต่อเนื่องของประเทศชาติ ช่วยให้การปกครองไม่มีช่องว่าง แต่มีความต่อเนื่องตลอดเวลา เพราะสาเหตุที่มีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุขอยู่มิได้เปลี่ยนแปลงไปตามรัฐบาลด้วย

๓. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะและอัครศาสนูปถัมภก ทำให้เกิดความ สัมพันธ์แน่นแฟ้นระหว่างคนในชาติแม้จะมีศาสนาต่างกัน เพราะพระมหากษัตริย์ทรงอุปถัมภ์ ทุกศาสนา แม้ว่าพระองค์จะเป็นพุทธมามกะ จึงก่อให้เกิดพลังความสามัคคีในชาติไม่ขาดหนทางกัน ด้วยการมีศาสนาต่างกัน

๔. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพลังในการสร้างขวัญ และกำลังใจของประชาชน พระ มหากษัตริย์ทรงเป็นที่มาแห่งเกียรติทั้งปวง ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ปิติยินดี และเกิดกำลังใจ ในหมู่ประชาชนทั่วไปที่จะรักษาความดี มานะพยายามกระทำความดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ พระองค์ทรงไว้ซึ่งความดีงามตลอดเวลา ทำให้ประชาชนผู้ปฏิบัติชอบมีกำลังใจที่จะทำงานเสียสละ ต่อไป จึงเสมือนแรงดลใจผลักดันให้ผู้มีเจตนาดี ประกอบคุณงามความดี มุ่งมั่นในการปฏิบัติ อย่างเข้มแข็งทั้งในส่วนประชาชนส่วนราชการและรัฐบาล

๕. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นส่วนสำคัญในการรักษาผลประโยชน์ของประชาชนและให้การบริหารประเทศเป็นไปด้วยดี พระมหากษัตริย์ทรงขึ้นครองราชย์ ด้วยความเห็นชอบยอมรับของประชาชนโดยมีรัฐสภาทำหน้าที่แทนพระองค์ จึงได้รับการเทิดทูนยกย่องเสมือนผู้แทนอันอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนด้วย การที่พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจที่จะยับยั้งพระราชบัญญัติ หรือพระราชทานคำแนะนำ ตักเตือน คำปรึกษา และการสนับสนุนในกิจการต่าง ๆ ทั้งรัฐบาล รัฐสภา และศาล ตามรัฐธรรมนูญนั้นได้ว่าพระองค์ทรงมีส่วนร่วมอันสำคัญในการรักษาผลประโยชน์ของประชาชน และก่อให้เกิดผลดีในการบริหารการปกครองประเทศ อย่างน้อยก็ช่วยให้ฝ่ายปฏิบัติหน้าที่ทั้งหลายเกิดความสำนึก เกิดความระมัดระวัง รอบคอบ มิให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวมมากพอสสมควร พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและทรงเป็นกลางทางการเมือง การกำหนดหลักการสืบราชสันตติวงศ์ได้อย่างชัดเจน โดยกฎมณเฑียรบาลและรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องประกันว่า พระองค์ทรงเป็นกลางแห่งการเมืองได้อย่างแท้จริง และทำให้สามารถยับยั้งท้วงติง ในการปกครองประเทศเป็นไปโดยสุจริตยุติธรรม เพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวม ซึ่งต่างจากประมุขของประเทศที่มาจากการเลือกตั้ง ที่จะต้องยึดนโยบายของกลุ่มหรือพรรคการเมืองเป็นหลัก

๖. พระมหากษัตริย์ทรงแก้ไขวิกฤตการณ์ สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขวิกฤตการณ์ที่ร้ายแรงภายในประเทศได้ ไม่ทำให้เกิดความแตกแยกภายในชาติอย่างรุนแรงจนถึงต้องสู้กันเห็นสงครามกลางเมือง หรือแบ่งแยกกันเป็นประเทศเล็กประเทศน้อย พระองค์ทรงจัดปัดเป่ามิให้วิกฤตการณ์ลุกลาม และทำให้ประเทศเข้าสู่ภาวะปกติได้ เพราะมหากษัตริย์เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายไม่ว่าประชาชน รัฐบาลหน่วยราชการ กองทัพ นิสิต นักศึกษา และปัญญาชนทั้งหลาย หรือกลุ่มต่าง ๆ เช่น ชาวไทยภูเขา ชาวไทยกลุ่มมุสลิม เป็นต้น

๗. พระมหากษัตริย์ทรงส่งเสริมความมั่นคงของประเทศ พระองค์สามารถยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนและกองทัพ โดยพระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย จึงใส่พระทัยในการพัฒนากองทัพทั้งทางวัตถุและทางจิตใจ ทรงเยี่ยมเยียนปลอบขวัญทหารและพระราชทานของใช้ที่จำเป็น ทรงช่วยเหลืออนุเคราะห์ผู้เสียสละเพื่อชาติ ทำให้เกิดขวัญและกำลังใจแก่ทหารข้าราชการอย่างยิ่งพร้อมที่จะรักษาความมั่นคง และเอกราชของชาติอย่างแน่นแฟ้น

๑๘๘ รวบรวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาวชิการ”

๘. พระมหากษัตริย์ทรงส่งเสริมสร้างสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ พระมหากษัตริย์ไทยในอดีต ได้ทรงดำเนินวิเทศโยบายได้อย่างดี จนสามารถรักษาเอกราชได้ โดยเฉพาะสมัยการล่าการเมืองขึ้นของชาวตะวันตกในรัชกาลที่ ๔ และรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สำหรับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ก็ทรงดำเนินการให้เกิดความเข้าใจในการสร้างความสัมพันธ์อันดีประเทศต่าง ๆ โดยเสด็จดำเนินไปอย่างเป็นทูตสันถวไมตรีไปยังประเทศต่าง ๆ ไม่น้อยกว่า ๓๑ ประเทศ ทำให้นโยบายต่างประเทศดำเนินไปอย่างสะดวกและราบรื่น นอกนั้นยังทรงเป็นผู้แทนประเทศไทยในการต้อนรับประมุขของต่างประเทศ ผู้นำรัฐบาลของต่างประเทศ เอกอัครราชทูต และทูตสันถวไมตรีจากต่างประเทศอีกด้วย

๙. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำในการพัฒนาและปฏิรูป เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ การพัฒนาการปฏิรูปที่สำคัญ ๆ ของชาติ ส่วนใหญ่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงปฏิรูปพื้นฐานประชาธิปไตย โดยการจัดตั้งกระทรวงต่าง ๆ ทรงส่งเสริมการศึกษาและเลิกทาส ปัจจุบันพระมหากษัตริย์ทรงเกี่ยวพันวิทยการสาขาต่าง ๆ ทรงสนับสนุนการศึกษา และศิลปวัฒนธรรมทรงริเริ่มกิจการอันเป็นการแก้ไขปัญหาทางเกษตรเพื่อชาวนา ชาวไร่ ประชาชนผู้ยากไร้และประชาชนผู้ด้วยโอกาส อันเป็นส่วนใหญ่ของประเทศ เช่น โครงการฝนหลวง โครงการด้านการชลประทาน โครงการพัฒนาที่ดิน โครงการพัฒนาชาวเขา

๑๐. พระมหากษัตริย์ทรงมีส่วนเกี่ยวพันระบอบประชาธิปไตย บทบาทของพระมหากษัตริย์มีส่วนช่วยเป็นอย่างมาก ที่จะทำให้ประชาชนบังเกิดความเชื่อมั่นในระบบการปกครองประชาธิปไตย เพราะการที่ประชาชนเกิดความจงรักภักดี และเชื่อมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์ ย่อมส่งผลให้ประชาชนเกิดศรัทธา ในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขด้วย เนื่องจากเห็นว่า เป็นระบอบที่เชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ อันเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนนั่นเอง

บทสรุป (Conclusion)

เพราะฉะนั้น สถาบันพระมหากษัตริย์ จึงมีความสำคัญต่อการเมืองการปกครองไทย เป็นอย่างมาก รัฐธรรมนูญเกือบทุกฉบับได้ระบุว่า “ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยมีมหากษัตริย์เป็นประมุข” เป็นการย้ำถึงเจตนารมณ์ของประชาชนชาวไทยว่า ต้องการให้สถาบันพระมหากษัตริย์อยู่คู่กับประเทศไทย และระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยตลอดไป แม้ว่าพระมหากษัตริย์จะมีได้ทรงมีพระราชอำนาจโดยตรงอย่างแท้จริง ในกิจกรรมการเมืองการปกครอง แต่ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ ตลอดจน ประโยชน์ที่จะพึงได้รับจากการมีสถาบันพระมหากษัตริย์มีนับเป็นอนเนกอนันต์ พระมหากษัตริย์ เปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของประเทศ ทรงแผ่บารมีให้ความร่มเย็นแก่อาณาประชาราษฎร์และชนต่างชาติที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจและความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนทั่วไป

สถาบันพระมหากษัตริย์นั้น เป็นสถาบันที่คู่กับชาติ ศาสนา และสังคมไทยมาเป็น เวลาช้านานแล้ว และสถาบันพระมหากษัตริย์ก็มีคุณประโยชน์ต่อสังคมไทยมากมาย เช่น คุณธรรมในการปกครอง ของพระมหากษัตริย์พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการปกครอง ประเทศพร้อมทั้งบทบาทในการพัฒนาประเทศและประชาชนให้อยู่ดีกินดี อีกทั้งการเจริญ สัมพันธไมตรี กับนานาอารยประเทศอีกด้วย ดังนั้น พระมหากษัตริย์ จึงเป็นสถาบันหลัก ในทางสังคมที่ขาดไม่ได้ โดยเฉพาะสังคมไทย สถาบันพระมหากษัตริย์นั้น เพราะพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นมิ่งขวัญของปวงชนชาวไทยทั้งประเทศ ตลอดมา

หนังสือประกอบการอ้างอิง

กระมล ทองธรรมชาติ. **การเมืองและประชาธิปไตยของไทย**. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์
แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๓.

คีฤกษ์ ปราโมช, ม.ร.ว. **สถาบันพระมหากษัตริย์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๐๖.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. **สถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย**. นนทบุรี สำนักพิมพ์
: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๙.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

สุขุม นวลสกุล, **การเมืองและการปกครองไทย**, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
๒๕๓๕.

ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ, ผศ., **สังคมไทย**, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, ๒๕๒๒.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. **สถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๙.

พระมหาทองขาว กิตติธโร, ผศ.ดร., **สถาบันสังคม**, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จรูญสิทธิทวงศ์การพิมพ์
จำกัด, พ.ศ. ๒๕๔๗.

